

Posudek na bakalářskou práci

Texty myšlenkové mapy jako nástroje pro vyjadřování myšlenek a tvořivosti

Vypracovala: Barbora Vřeťonko

Cílem práce, dá-li se to tak říci, je záchrana pojmu, který v současné době nabývá banálních, neřkuli přímo pejorativních konotací, totiž pojmu tvořivosti. Autorka se to pokouší učinit s pomocí pojmu myšlenkové mapy, představující „jakési rozhraní mezi jazykem a zobrazením“ (str. 6). Po první, teoretické části, se autorka ve druhé části obrací ke konkrétní analýze myšlenkových map, vytvořených žáky páté třídy v rámci autorčina vlastního výzkumného projektu. Ačkoli mi nepřísluší tuto část posuzovat co do patřičnosti použité metody a věrohodnosti dosažených výsledků, nemohu nicméně neocenit skutečnost, že autorka „nepodvádí“, tj. že její metoda je jasně vyložena, že jednotlivé kroky při naplňování výzkumného projektu jsou zcela průhledné a že dosažené výsledky rozhodně nespady z nebe. Trochu příliš stručný je ovšem závěr, kde sice autorka sympaticky poznamenává, že „výsledky mé práce jsou jen rámcové“, ale i tak se dojde k trochu banálnímu zjištění, že „pokud mají myšlenkové mapy opravdu nahradit lineární myšlení, je zapotřebí učit děti myslet více tvořivě“ (str. 40) – něco takového ovšem čtenář asi věděl už na začátku a kromě toho na takovém závěru nelze nic zkazit; jistě všichni budeme souhlasit s tím, že děti by měly myslet víc tvořivě, ovšem problém začíná asi tehdy, položíme-li si otázku, proč a jak.

Co se týče teoretické části, je zpracována s podobnou poctivostí a schopností sebereflexe: autorka se nepouští na tenký led, nehýří efektními formulacemi a raději vychází z omezeného množství literatury, které ovšem podle svých možností důkladně přečetla a porozuměla mu. Jistému protichůdnému pokusení ovšem podléhá, jakmile dojde na „poststrukturalismus“, který jakoby do práce musel být zakomponován za každou cenu, a přitom mám dojem, že práce by se obešla bez něho. Na str. 7 se např. píše: „poněkud abstrahovanější definice (chtěla autorka říci abstraktnější?) rozšířená o poststrukturalistický náhled by mohla znít: myšlenková mapa je na pojmy rozložená zkušenost, v níž jsou symbolicky/graficky vyjádřeny vztahy mezi jednotlivými pojmy a jejich skupinami“ (str. 7 – 8). Na takové definici mi nic „poststrukturalistického“ nepřipadá. Totéž platí o kapitole věnované Derridovi, která by tam podle mě vůbec nemusela být, protože záměr práce nijak neobohacuje, nýbrž naopak spíše zamlžuje: „vycházím z poststrukturalistických principů, kde je odmítáno pojetí sémantické identity znaku s realitou, ale znakový systém je chápán jako strukturovaný prostřednictvím diferenciací“ (str. 9). Na tom zase není nic poststrukturalistického. Zaprvé není zřejmé, co je *sémantická identita znaků s realitou* – nějakou identitu znaků s realitou lze postulovat snad jen v předbabylónském jazyce, kde slova byla údajně totéž co věci, a kromě toho – pokud na základě empatie odhadneme, co autorka chtěla říct – identitu znaků s realitou odmítali stoikové, sv. Augustin, no víceméně skoro všichni za posledních dva a půl tisíce let, a jazykový systém jakožto diferenciaci chápal především už Saussure. Proč tedy poststrukturalismus? Když autorka píše, že „dochází k dekonstrukci, kdy smysl objektů ztrácí svou autonomii a jejich význam je odvozován ze vzájemných systematicky uspořádaných vztahů vůči ostatním elementům“, potom – pomineme-li fakt, že celá formulace je trochu popletená, protože se tu plete označující, označované a referent – opět popisuje Saussura, a ne dekonstrukci. Totéž na str. 24: „Derrida definuje naše já (v jakém textu tak činí?) jako součást určitého systému (tak definuje já kdekdo), v němž jsme jiní než ostatní (na tom také není nic převratného) a povaha já je vždy odvozená (jak se z předchozí části věty vyvodila tato myšlenka?), já nikomu nepatří (a co to tedy je? Shifter? Zájmeno?). Podrobnější vysvětlení a obhájení by si zasloužila ad hoc nahozená a ne zcela srozumitelná věta na str. 10, podle níž „metafora není jen v užitých slovech (???)“, ale přímo v našem pojetí daných slov.“

Jako další trochu problematický bod by se mi jevila skutečnost, že autorčino pojetí metafory je poněkud restriktivní: východiskem jsou Lakoff a Johnson, autoři slušné a v mnoha

ohledech zajímavé, ale rozhodně ne kanonické a spíše sekundární knížky o metafoře. Proč zde chybí např. zcela klíčový – a rozhodně důležitější než dva předchozí autoři – Jakobson? Na základě četby Jakobsona bychom pak např. nemohli tvrdit, že „metonymie je zvláštní druh metafory“ (str. 25), zvláště tehdy, když na následujících řádkách není takové tvrzení nijak vykááno. Zvláště na tuto tezi bych se rád zeptal u obhajoby: proč autorka pokládá metonymii, tedy figuru založenou na soumeznosti, za podtřídu metafor, tedy figury založené na substituci?

Výše uvedené poznámky jsou nicméně spíše dílčí a doufám, že předchozí řádky nevyznívají agresivně (jsem přece jen oponent, a tedy oponuji). Autorčiny poctivosti, kterou projevuje jak v teoretické (až na zmíněné příklady), tak v „praktické“ části, si velmi vážím a její práci pokládám za velice slušnou. Navrhuji hodnocení kolem 39 bodů.

Josef Fulka